

TÜRK - İTALYAN İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE İTALYAN OKULLARI

Yrd. Doç. Dr. İlkur POLAT*

Osmanlı İmparatorluğu döneminden önce İstanbul'a gelen ilk Avrupalılar İtalyanlardır. İtalyanlar'ın İstanbul'a gelişleri en geç X. yüz yılda olmuştur. (Bizans İmparatorluğu zamanında) Çünkü X. yüz yıl sonlarına doğru İstanbul'da Venedik Ticaret Kolonisi'nin kurulması sırasında 991 yılından başlayarak Bizans İmparatorları II. Vasiliyos ve IX. Konstantinos'un Venedikliler'e bazı ticarî haklar tanıırken, Venedikliler'in İstanbul'da bulunan Amalfililer'in ve Lombardlar'ın işlerine engel olmamaları şartını koşmaları, 991 yılından önce Amalfililer'in ve Lombardlar'ın İstanbul'a gelmiş olduklarını göstermektedir¹.

Ayrı ayrı devletler halinde yaşayan İtalyanlar'ın eğitim açısından durumunu ve İtalyan Birliği kurulduktan sonra İtalyan Okulları'nın durumunu inceleyebilmek için İtalyanlar'ın İstanbul'a ve Anadolu'ya ne şekilde gelip yerleştiklerini belirlemek gerekir.

İtalyanlar'ın İstanbul'a ve Anadolu'ya gelişleri iki koldan olmuştur. Birinci koldan tüccar ve denizci bir millet olarak ticaret amacıyla gelmişlerdir. İkinci koldan İtalya katolik Kilisesi'nin merkezi olduğu için katolik olmayanları Katolik Kilisesi'ne bağlamak gayesiyle gelmişlerdir. Kiliseler ayrılığı sürdüğünden katolik kilisesinden ayrılmış olanları bağlamak amacıyla gelen misyonerleri ve katolikliği yaymak için kurulan dini örgütleri de hatırlamakta yarar var. Çünkü kilise devletlerinin dışında misyonerler katolikliği yaymak için aşırı bir çaba göstermişlerdir. Bunları İtalyan Okulları'ndaki gelişmeyi vurgulamak için vermek istiyoruz.

* Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü, Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Nurettin Polvan, Türkiye'de Yabancı Öğretim, C:1, İstanbul 1952 Milli Eğitim Bakanlığı basımevi, s. 2.

XI. yüz yılda, Güney İtalya'ya yerleşen ve Papalıktan yardım gören Normanlar'ın İtalya'daki Bizans topraklarını zaptetmeleri sırasında istilacı Normanlar'a karşı açılan seferde Bizans Devleti Venedikliler'den büyük yardım görünce bu yardıma karşılık olarak Venedikliler'e 1082 de yeniden geniş ticarî imtiyazlar tanıdı² (Aleksiyos Komninos zamanında).

Çok geçmeden imparatorluğun ithalat ve ihracatını tamamiyle ellerine geçiren Venedikliler Doğu Roma İmparatorluğu'nun bütün iskelelerinde özellikle İstanbul'da rakipsiz bir duruma gelmişlerdi. Üstelik Bizans üzerindeki nüfuzları da artmıştı³.

Bizans ve Roma Kiliseleri'nin ayrılmasının yarattığı hoşnutsuzluk dönemi ile karışık ve sıkıntılı bir duruma düşen ve biraz da Venedikliler'in güçlenmesine engel olmak isteyen Bizans Devleti kendine müttefikler arama yoluna gitti. Bunun için de önce Piza Cumhuriyeti'ne sonra da Cenevizlere imtiyazlar tanıyarak onların İstanbul'a yerleşmesini sağladı⁴.

Bizans Devleti'ndeki iç karışıklıklar nedeniyle çıkan ayaklanma sonrası 1204 te İstanbul, başlıca etkinliği Fransızlar'ın ve Venedikliler'in gösterdiği Lâtinler tarafından zaptedilmişti⁵. Böylece 1204 te İstanbul'un zaptedilmesiyle "İstanbul Lâtin İmparatorluğu" kurulmuş oluyordu. Ama parası, ordusu ve donanması olmayan bu imparatorluk bir çok yönden Grekler, Bulgarlar, Ulahlar tarafından sıkıştırılıyordu. Fakat Lâtin İmparatorluğu'nun en tehlikeli düşmanı İznik'te kurulmuş olan Grek İmparatorluğu idi⁶. 25 Temmuz 1261 de Grek İmparatoru Mihail Paleoloğos Cenevizler'in yardımıyla Lâtin İmparatorluğu'nu yıkıp yeniden Bizans İmparatorluğu'nu kurdu Cenevizlere de yardımları karşılığı Venedikliler'in sahip oldukları bütün hakları verdi⁷. Böylece bundan sonra Ceneviz Kolonisi güçlenmeye başladı. İşte Fatih Sultan Mehmet 1453 te İstanbul'u aldığı anda buradaki Lâtin azınlığın siyasi açıdan en önemli grubunu Galata'daki cenevizler oluşturuyordu. Denizci ve tüccar bir millet olan İtalyanlar çeşitli ticaret anlaşmalarıyla Osmanlı topraklarında çoğalmaya başladılar. Bunun yanısıra katolik misyonerler de gelerek

2 N. Polvan, a.g.e., s. 3.

3 N. Polvan, a.g.e., s. 4.

4 N. Polvan, a.g.e., s. 5.

5 N. Polvan, a.g.e., s. 10.

6 N. Polvan, a.g.e., s. 11.

7 N. Polvan, a.g.e., s. 13.

kendi içlerinde eğitimi sağladılar. 1623 te Papa XV. Gregorie, Propaganda Dairesi'ni kurarak Katolikliği yaymak amacıyla hıristiyan olmayan memleketlere misyonerler göndermeye başlamıştı⁸.

İstanbul'a gelen bu misyonerler kiliseler, çocuk yurtları ve okullar açmaya başladılar. İstanbul'a ilk gelenlerden bir grup ta Dominicain (Domeniken) lerdir. Belgeler Dominicainler'in 1234 te İstanbul'da olduklarını doğrulamaktadır. Domanicainler'in İstanbul'da ikisi Osmanlılar tarafından fetihten sonra camiye çevrilen 4 kiliseleri, Bakırköy'de 130 öğrencili bir kız okulu ve bir çocuk yurdu bağlı bulunan kapellaları vardı. Ayrıca Yedikule'de bir kız, bir erkek okulu ve bir çocuk yurdunun bağlı olduğu küçük bir kiliseleri (cappella) bulunuyordu. Domanicainler 1906 da İtalyan himayesine girmişlerdir⁹. Franciscainler ise (Fransiskan) 1272 de İstanbul'a gelmişlerdir. S. Francesco d'assini Lâtin Kilisesi ile birleşme görüşmelerinde bulunmak üzere Papa X. Gregorius tarafından İmparator Mihail Paleologos'a gönderilmiştir. Onun adına Galata'da yapılan kilise "Minori Conventuali" daha sonra Fransa ile Venedik arasında başlıca anlaşmazlık konularından biri olmuştur. Bu "San-Francesco" Kilisesi 1639 da yanmış en sonunda Türkler tarafından camiye dönüştürülmüştür. (Yeni Cami) daha sonra 1762 de yanan ve XVIII. yüzyılda yerine San-Antonio kilisesi yapılan "San-Antonio da Padova" kilisesi yapılmıştır. Domanicain ve Franciscainler'in yanında İstanbul'da "3" dinî kadın örgütü bulunmaktaydı. Bunlar Ivrea sörleri, Dominicain sörleri ve Terziera di Gemona Sörleri idi¹⁰. Domanicain misyonerleri 1745 te İki Sicilya Kırallığı'nın isteği üzerine tercüman yetiştirmek üzere Fransızca Latince, İtalyanca, Türkçe, Rumca ve Ermenice öğretilen ve 1783'e kadar eğitimini sürdüren St. Georges Dil Oğlanları Koleji'ni açmışlardır¹¹.

Osmanlı topraklarında İtalyancayı öğretmek amacıyla Dil Oğlanları Okulu sistemini yaratan İtalyanlar bunun yanısıra katolik kilise okullarından da yararlandılar. XVI. ve XVII. yüz yıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun Fransızlarla ve İngilizlerle olan ilişkilerinin yoğunluk kazanması İtalya'yı ikinci dereceye itmişti. Katolik devletlerinden bazılarının İtalya da zaman zaman ön plana geçen

8 N. Polvan, a.g.e., s. 64.

9 Angiolo Mori, Gli Italiani a Costantinopoli. Monografia coloniale presenta della camare di commercio Italiana di Costantinopoli alla Mostra degli Italiani all'estero. Esposizione Internazionale-Milano 1906. Modena 1906 s. 286.

10 A. Mori, a.g.e., s. 285, 287.

11 N. Polvan, a.g.e., s. 150.

Fransa'nın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalmıştı. XIX. yüz yılın ortalarında İtalyan Birliği kuruluncaya kadar da İtalyan çocukları Fransız Okullarına gitmişlerdir. İtalyan Birliği sağlandıktan sonra İtalya'da işçilerin hastalık emeklilik ve ihtiyarlık hallerinde yardımlaşmalarını sağlamak amacıyla "Societa Operaia" adlı bir işçi Birliği kurulmuştu. Bu birliğin bir şubesi de İstanbul'da açılarak çalışmalarına başladı. Siyasal birliğin kurulmasından hemen sonra da 1861 de resmi makamlara başvurularak bir İtalyan Erkek Okulu açılmasına teşebbüs edildi. İtalyanca, aritmetik, geometri ve tarih derslerini yalnız akşamları ve pazar günleri okutan bir okul açıldı ise de ancak 1 yıl faaliyette bulunabildi¹². 1861'i izleyen yıllarda S. Maria ve Loggia Massonica Kiliseleri'nde ve S. Maria Draperis Kiliselerinde ayrıca Garibaldi'nin albaylarından Germono Marches'in idare ettiği birkaç okul açıldı ise de bunlar ihtiyacı karşılayamadı. Bundan sonra 1863 te Carmelitan Cemiyeti Hatay'da bir Özel İtalyan Okulu açtı. Örgüt eğitim yapıldığı okullar dışında İstanbul'daki İtalyan kolonisinin kurduğu çeşitli dernekler de İtalyanca öğretmek amacıyla gündüz ve gece kursları düzenliyorlar, başka yabancı okullarda İtalyanca derslerinin proramına alınmasına çalışıyorlardı. 1864 te de İşçi derneği Societa Operaia kendi lokalinde bir gece okulu açmıştı¹³.

Yüzyıllardan beri ön sırada gelen İtalyancanın gerilediği, Fransızcanın neredeyse İtalyancanın yerini almak üzere olduğu, buna çare olarak ta İtalyanlar'ın Osmanlı topraklarında okullar açmak istedikleri gibi hususların yer aldığı Yıldız Arşivi'ne ait 1894 tarihli bir belgeden yapacağımız alıntılar konuya daha bir açıklık getirecektir.

"...İtalyalılar'ın mektepleri bahsine gelince Mösyö Crisbi'nin İtalya Devleti Başvekaleti zamanında tesadüf olunan muamelat-ı müzicanesinden biri dahi bu mektepler maddesi olarak kadimen Bahr-ı Sefid'de kâin memleketlerde söylenen ecnebi lisanı İtalyancaya münhasır iken bir müddetten beri Fransızlar'ın tesis etmiş oldukları mektepleri sayesinde Fransız lisanı taammüm edip şimdi memalik-i şahanede tevellüd eden İtalya tebaası bile kendi lisanlarını bilmez bir dereceye geldiğini mumailayh bilmülaha bubabda Fransızlara rekabet etmek hülyasıyla kendi mektepleri müesseselerine muavenetle icap eden mahallerde müceddeden mektepler tesisi esbabına teşebbüs

12 İtalyan Lisesi Yıllığı, (1979-1980).

13 A. Mori, a.g.e., s. 264.

eylemiş ve işbu müessisler tarafından İşkodra, Selânik, Trablusşam, Trabzon gibi şehirlerde hodbehod mektepler küşadına tesaddi olunmuş...¹⁴

Belgeden de anlaşılacağı gibi Osmanlı topraklarında yaşayan İtalyanlar, kendilerine ait yeterli okul olmayışından ve Fransızcanın çok gelişip yaygınlaştığından İtalyancanın İtalyanlar tarafından bile bilinmediğinden sözetmekte ve buna çare olarak dillerini ve kültürlerini geliştirip yayabilecekleri okullar açmak istemektedirler. Ayrıca biraz önce de gördüğümüz gibi okul açma yanında diğer yabancı okullarda İtalyancanın ders programına alınmasını da amaçlamaktadırlar.

İlk olarak Mekitaristlere ait olan (bunların esas merkezleri Venedik'te S.Lazzaro'da idi) Ermeni Okulu'nda İtalyanca ders programına alındı. Bunu Rumlar'ın Zimirne, Symirnia (İzmir) okulu izledi¹⁵. Şimdi İtalyanlar'ın açtıkları okulları açılış tarihlerindeki kronolojik sıraya göre tanıtmaya çalışalım.

İTALYAN KIZ ORTAOKULU

İtalyan birliği kurulduktan sonra İtalyan Hükümeti'nin desteklediği bu okul, Ivrea sörleri genel başrahibesinin de yardımıyla 1870 yılında ana ve ilkokul kısımlarıyla açıldı. Bu okul bugünkü İtalyan Kız Ortaokulu'nun çekirdeğini oluşturmuştur. Okul hakkında, Türkiyede yabancı okullar konusuna eğilen 1952'de yayınlanan Nurettin Polvan'ın kitabında yer alan ve okul idaresinden verildiği belirtilen bilgiye göre:

“Ağahamamı Kız İtalyan Ortaokulu 1870 tarihinde Ivrea rahibeleri namına Luicia Kanegrati tarafından tesis olunmuştur. İstanbul'a İtalyan hastanesini tesis etmek için gelen bu kadın İstanbul'da bir de mektep açmak istemiş ve İtalya Devleti'nin maddi yardımı ile arzunu tahakkuk ettirmiştir...¹⁶

“Okul açıldığı günden beri İtalyan Okullarının müfredat programlarını eğitim ve öğretim usullerini tatbik etmiştir... Genel harp dolayısıyla bütün vesika ve defterler İstanbul'da kaybolduğundan okulun tarihi ile ilgili fazla birşey yazılamamıştır. Aynı Okul hak-

14 Başbakanlık Arşivi, Yıldız tasnifi, Belge No: 80.

15 A. Mori, a.g.e., s. 270.

16 A. Mori, a.g.e., s. 253.

hakkında Beyoğlu St. Antoine Kilisesi başrahibi R.P. Montico şu bilgiyi vermektedir: İstanbul'daki İtalyan Kız Ortaokulu varlığını ve kısmen de gelişmesini Conventuel rahibelerine borçludur...¹⁷

R.P. Montico daha sonra okulun 1870 de açıldığını Ivrea Piskoposluğu'ndan alınan vekâletnameye dayanarak İstanbul'daki Ivrea rahibelerinin idaresinden sorumlu olan Mineurs Conventuel rahiplerinin eğitim müdürü Pere caratelli'nin okulu ve hastaneyi 1876 da Galata'dan Beyoğlu'ndaki St. Antonine dinî işler Dairesi'ne naklettirdiğini, hastanenin bugünkü binasına yerleştiğini, okulun şimdiki binasına yakın bir yere taşındığını belirtmektedir. Hazırlık sınıfında İtalyanca öğretilen 5 sınıflı ilk kısımdan başka 3 sınıflı orta kısım vardı. Dersler İtalyanca, Lâtinçe, Türkçe, matematik, fizik, kimya, botanik, zooloji, tarih coğrafya, ticarîmuhasebe, defter tutma usulü, stenografi, Fransızca, İngilizce, resim, müzik, güzel yazı, cimmastik, ev idaresi, biçki dişikten ibaretti. 1992 de okulun öğrenci sayısı, yatılı 35, gündüzlü 150 idi¹⁸.

1870 de kurulan bir diğer İtalyan Okulu da 28.1.1960 da Gianniana Macci adına ruhsat verilen iki binalı ve üç katlı olan İtalyan Kız Ortaokulu'dur. 1880 lere gelindiğinde Büyükdere'de birisi kilise mensuplarınca diğeri Ivrea sörleri tarafından yönetilen iki şubeli (1895 te şubeler oluşturulmuş) bir okul açıldığını ve 1925 te iki şubesinin birleştirilerek karma hale getirildiğini görüyoruz¹⁹. Büyükdere'deki bu okuldan başka (R. Scuole Femminile di Büyükdere) 1880 de açılan bir diğer okul Santa-Maria İtalyan Okuludur. Okul bir ana sınıfı ile birlikte 5 sınıflı bir ilkokul olup yatısız ve karmadır. Ayrıca kimsesiz çocuklara ait karma bir de yurt bulunmaktadır²⁰.

1881 de kurulan ve 21 Ocak 1907 de Fransa himayesinden İtalya himayesine geçen kurumlardan olan Bakırköy İtalyan Okulu Dominicain rahipleri tarafından açılmış 1918 Mondros Mütarekesi'nden sonra Fransicaine rahibeleri tarafından yeniden düzenlenerek 4 sınıflı bir ilkokul olarak hizmete devam etmiştir²¹. Yedikule İtalyan Kız Okulu 1884 te Dominicaine rahibeleri tarafından açılmıştı. İtalyanca, Fransızca ve Almanca'nın yanısıra biçki-dikiş ve ev idaresi dersleri de verilmekteydi²².

17 N. Polvan, a.g.e., s. 215.

18 N. Polvan, a.g.e., s. 217.

19 İtalyan Lisesi Yıllığı, (1979-1980).

20 N. Polvan, a.g.e., s. 218.

21 N. Polvan, a.g.e., s. 143-144.

22 N. Polvan, a.g.e., s. 141-142.

İTALYAN ERKEK OKULU

(R. Scuole Elementare Maschile)

1885 te kurulmuş olan bu okul önceleri kiralık bir binada iken Teknik-Ticaret Okulu ile birlikte İtalyan İşçi Derneği'nin yaptırdığı binaya taşınmıştır. 5 sınıflıdır ve 1904-1905 öğretim yılına kadar ücretsiz iken o yıl 20 kuruluşluk (4.20 liret) bir ücret konulmuştur. Önceleri koloniye ait özel bir okulken 1888-1889 da "Crispi kararname" ile resmi okula dönüştürülmüştür. On yıl boyunca Zaccagni'nin yönetiminde kalan okulun 500 kitaplık bir kütüphanesi vardır ve ayrıca akşamları İtalyanca kurslar verilmektedir²³.

Kuruluş tarihi 1888 olarak geçen İtalyan Ticaret Okulu'na ait bilgiler iki ayrı kaynakta ve biraz farklı verilmiştir. Angiolo Mori'nin kitabında şu bilgiler vardır:

"Kuruluşu hükümetin girişimiyle 1888 e kadar çıkan okula Prens Amedeo di Savoia adı verilmiştir. Şehre dağılmış olan okulları bir araya toplayan İtalyan İşçi Derneği (Societa Operaia) nin girişimiyle 1895 te bugünkü binasına nakledilmiştir. Önceleri ortaokul düzeyinde (ginnasiale) bir kursu da vardı. Sonradan kaldırılan bu kurs şimdi (1905-6) Salesien papazlar tarafından yeniden konulmaktadır. Bugünkü müdürü (1905-6) Prof. Corbelli'dir..."²⁴

Eserde daha sonra ticaret öğrenimi için okulda örnek bir banka şubesi (Banco Modello) bulunduğundan, öğrencilerin 3. sınıfta teknik diploma, 4. sınıfta Ticaret diploması aldıklarından, bu diplomaları alanların Napoli'deki Şarkiyat Enstitüsü'nün (Istituto Orientale) Yüksek Ticaret Okulu'na (Scuole Superiori de Commercio) kabul edildiklerinden, 1904 te Konsolos Solimbergo'nun girişimiyle ve Dante Alighieri Enstitüsü'nün yardımıyla okulda bir "İtalyan Kitaplığı" açıldığından, Marconi'nin telsiz-telgraf sistemiyle teorik-pratik dizi konferanslar verildiğinden ve 1888-89 ders yılında 10 olan öğrenci sayısının 1903-1904 te 151 e ulaştığından, 1902 de de bir jimnastik salonu yapıldığından sözedilmektedir²⁵.

Bir diğer kaynak olan Özel Okullar Rehberi'nde ise okulda eğitimin her türlü teşkilat ve konforun bulunduğu iki ayrı binada yapıldığı, birinci binanın Tom Tom Kaptan sokağında, dört katlı ve "29"

23 A. Mori, a.g.e., s. 252-251.

24 A. Mori, a.g.e., s. 250.

25 A. Mori, a.g.e., s. 250.

odalı olduğu ikinci binanın Hayriye Caddesinde, dört katlı ve "16" odalı olup her iki binanın kâgir ve kaloriferli olduğu, ayrıca okulda tüm araç ve gereçleri bulunan fizik, kimya ve tabiat bilgisi laboratuvarlarının ve jimnastik salonunun bulunduğu belirtilmektedir.²⁶

1889 da Conventuel misyonerleri tarafından kurulan ve 1907 den itibaren Fransa himayesinden İtalya himayesine geçen kurumlardan olan Beykoz İtalyan Okulu yetişkinler için açılmış bir gece okuluydu. 1918 den sonra eğitime son verdi²⁷.

1892 de açılan Sainte-Marie İtalyan Okulu bir kilise okulu (maitrise) niteliğinde olup, Beyoğlu St. Marie Draperis Kilisesi'ne bitişikti²⁸.

1893 te açılan bir okul da Yeşilköy Sacre Coeur İtalyan Kız Okuluydu. Scuole Italiana Femminile A San-Stefano adıyla açılmış fakat okulu idare eden rahiplerin dinî cemiyetlerinin anısına Sacre Coeur ya da "Des Soeurs Fransiscaines" okulu da denmiştir²⁹.

BARTELEMEO GIUSTINIANI İTALYAN OKULU

Feriköy Giustiniani İtalyan Okulu 30 Kasım 1903 te Salesien rahipleri tarafından 3 sınıflı bir ilkokul olarak açılmıştır³⁰. 27 Ekim 1904 te Beyoğlu Hayriye sokağına taşınan okula terzilik ve kunduracılık atölyeleri eklenerek sınıf sayısı 5'e çıkarılmış, binayı bağışlayanın anısına okula "Bartelemeo Giustiniani Enstitüsü" adı verilmiştir³¹. Altı yıl kadar bu binada kalan okul, 1910 da bodrum katı ile beraber 5 katlı ve 3.150 m lik bahçesi olan Feriköy'deki binasına geçti. 1911 de okula 3 sınıflı bir teknik kısım ilave edilerek Lâtince de ders programına alınmıştır³².

1903 te okulun kurulması ile ilgili olarak bastırılan ve yarısı İtalyanca yarısı Osmanlıca düzenlenen bir broşürdeki bilgilerin bazılarını okulu tanıtmaya açısından aktarıyoruz.

26 Özel Okullar Rehberi, Milli Eğitim Bakanlığı'nca bir komisyona hazırlanmıştır. İstanbul 1964, s. 147.

27 N. Polvan, a.g.e., s. 134 ve -A. Mori, a.g.e., s. 270.

28 N. Polvan, a.g.e., s. 135.

29 N. Polvani, a.g.e., s. 135.

30 N. Polvan, a.g.e., s. 230.

31 N. Polvan, a.g.e., s. 231.

32 N. Polvan, a.g.e., s. 231.

“...1903 te Şişli'nin Feriköy mahallesinde açılmıştır. Havadar sakin bir yerde bulunmaktadır. Öğretim Venerable Salesiani'lerinin Pia Societa'sından sayılan Don Giovanni Bosco tarafından yürütülmektedir...”³³

Broşürde genel eğitimin ve din eğitiminin Don Bosco tarafından Preventivo sitemine göre yürütüldüğü ilk kısım yanında bir de sanayi (sanat) şubesi bulunduğu, ders yılının 15 Eylül'den başlayıp Temmuz sonuna kadar sürdüğü, şehir dahilinde ikamet eden ebeveynlerin çocuklarını yalnız Cuma ve Pazar günleri görebilecekleri, şehir dışında ikamet eden ebeveynlerin ise çocuklarını her zaman ziyaret edebilecekleri, ailesi dışında ancak ebeveyninden yazılı izin alanların çocukları görebilecekleri maddeler halinde belirtilmiştir.

Broşürün diğer maddelerinde çocukların hal ve hareketleri, ders durumları hakkında okul idaresinin her ay ebeveyne bilgi vermesi zorunluluğu, öğrencilere gelecek mektup, kitap, gazete gibi her türlü yayının okul idaresince incelendikten sonra öğrenciye verileceği, öğrencinin ayda bir defa ebeveynine mektup yazmak zorunda olduğu gibi hususlar yer almaktadır³⁴.

Görülebileceği gibi öğrencilere ait her türlü konu ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Maddelerden anladığımız kadarıyla da okulun öğrenciyi kesin ve sıkı bir disiplin altına almayı amaçladığı ve bunu sağlayacak konularda titizlikle kararlar aldığı açıktır.

Maddelere dikkat ettiğimizde alınan kararların, okulun yerleşmiş, oturmuş bir kurum olduğuna işaret edecek nitelikte olduğu, hem öğrencinin hem de velinin uyması gereken disiplin kurallarını içerdiği anlaşılmaktadır. Öğrencinin hayata atıldığında toplum kurallarına uyması yaşantısını disipline edebilmesi ve kendi kendini kontrol edebilmesi bu temel kurallara uyabildiği ölçüde yerleşik ve gerekli bir alışkanlık haline gelip mümkün olabileceğinden hem kurallara hem de onların uygulanmasına idarece aşırı titizlik gösterildiği bellidir. Oto-kontrol sistemini getiren aktif metod ilkesi sezilmektedir.

Broşürün 8 ve 9. maddeleri öğrencilerin iyi yada kötü halleri görüldüğünde yapılacak işlem hakkındadır.

“...8-Her ay müstehak olanlara takdirname verilecek ve sene-i tedrisiyenin hitamında umumi bir içtima yapıp bu içtimada etvar,

33 Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi, 1903 tarihli belge.

34 Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi, 1903 tarihli belge.

hareket ve sayı terakkisi görülenler şehadetname ile beraber mükafat alacaklardır...³⁵

Bizce bütün Yabancı Devlet Okullarında belki de en iyi yöntemlerden biri de öğrencinin mükafatlandırılmasıdır. Öğrenciyi disipline sevk edip kurallara uymaya alıştırmamanın yanında teşvik edici, çalışmalarını yönlendirici etkisi olan bu yönteme bir çok okulda olduğu gibi bu okulda da yer verilmiştir.

Dokuzuncu maddede öğrencinin kurallara uymadığı yada görevlerini yapmadığı veya terbiyesiz davranışlarda bulunduğu hallerde derhal ailesine teslim edileceği belirtilmiştir.

1926 yılında Bartelemeo Giustiniani İtalyan Okulu öğrenci pansiyonu şekline dönüştürülüp derslere Tom Tom sokakdaki lâik İtalyan Okulunda devam edilmek istenmiş ve bunun için Türk hükümetine müracaat edilmiştir³⁶. B. Giustiniani okulu daha sonra lise düzeyinde öğretime devam etmiştir. Bugün en tanınmış İtalyan okullarındandır.

San-Pietro İtalyan Kız Okulu ise Domanicain rahibesi Clotilde Boglione tarafından Galata'da Çınar sokakta San-Pietro Kilisesi eklentisinde 1906 da açılmıştır. Ana sınıfı ile birlikte 5 sınıflı bir ilkokuldur³⁷. 1910-1911 yıllarında Dante Alighieri cemiyeti bir erkek halk okulunu İtalyan Hastanesi merkez binasında 3 sınıfla faaliyete geçirmiştir. 1912 de kapanan okul 1919 yılına kadar Avusturya Okulu olarak hizmet vermiş I. Dünya Savaşı'ndan galip çıkan İtalyanlar bu binayı Avusturyalılar'dan savaş tazminatı olarak almışlardır³⁸. 1912 ye geldiğinde adı kız okulu olmakla birlikte erkek çocuklarını kabul eden Kadıköy İtalyan kız okulu'nun Kadıköy Cafer Ağa mahallesi Moda Caddesinde İtalyan Prenslere ait bir binada açıldığı görülüyor. Bu okul da 5 sınıflı bir ilkokuldur³⁹.

Açılış tarihlerine göre kronolojik sırayla saptayabildiğimiz İtalyan okulları şunlardır:

1861 İtalyan Erkek Okulu

1863 İtalyan Okulu (Hatay'da karma okul)

1864 Kurs

35 Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi, 1903 tarihli belge.

36 Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi, 1926 tarihli belge.

37 N. Polvan, a.g.e., s. 140.

38 İtalyan Lisesi Yıllığı (1979-1980).

39 N. Polvan, a.g.e., s. 218.

- 1870 İtalyan Kız Okulu (Ağahamamı'nda ana ve ilkokul)
 1880 İtalyan Okulu (Büyükdere'de karma ilkokulu)
 1881 Bakırköy İtalyan Okulu (karma ilkokul)
 1884 İtalyan İlkokulu (Yedikule'de karma)
 1885 İtalyan Erkek Okulu (Beyoğlu'nda ilkokul ve Teknik-
 Ticaret Okulu)
 1889 Kurs
 (?) St. Maria Kilise Okulu
 1893 Sacre Coeur İtalyan Kız Okulu (Yeşilköy'de)
 1902 İtalyan Erkek Okulu (Büyükdere'de ilkokul)
 1903 Giustiniani Okulu (Galata'da)
 1906 San-Pietro İtalyan Kız Okulu (İtalyan Hastanesi merkez
 binasında)
 1910 İtalyan Lisesi (Beyoğlu'nda)
 1912 İtalyan Kız Okulu (Kadıköy'de bütün öğrencileri erkek)

Türk Arşivlerinden saptadığımız okul sayısı 16 dır. İtalyanlar okullarını Hatay'ın dışında İstanbul'da toplamışlar ancak Beyrut, İşkodra, Selânik, Dırac, Bingazi, Derne, Humus ve Trablusgarp'ta da okullar açmışlardır. Denilebilirki İtalya Devleti, kolonisinin çoğunluğunun yaşadığı, yada ekonomik, siyasi ve dini yönden kendisi için önemli gördüğü yerlerde okullar açma yoluna girmiştir. Ticaret açısından Beyrut'ta siyasi bakımdan Trablus, Bingazi'de açması bu duruma bir örnektir. İtalyan Okullarına Robert Kolej'de olduğu gibi müslüman Türk öğrenci alınıp alınmadığını bilemiyoruz ama B. Giustiniani okulunun tanıtım broşürünün aynı zamanda Osmanlıca da basılması Osmanlı idaresindeki azınlıkların da düşünülmüş olabileceğini göstermektedir. İtalyan Okullarındaki öğrenci sayısı Osmanlı devlet salnamelerinde şu şekilde verilmiştir:

- 1317-1899 Salnamesinde: Beyrut'taki İtalyan Okulu'nda 140 erkek İşkodra'daki İtalyan Okulu'nda 302 erkek 182 kız Selânik'teki İtalyan Okulu'nda 23 erkek.
 1319-1901 Salnamesinde: Beyrut'taki İtalyan Okulu'nda 140 erkek İşkodra'daki İtalyan Okulu'nda 494 erkek Selânik'teki İtalyan Okulu'nda 41 erkek.

1321-1903 Salnamesinde Beyrut'taki İtalyan Okulu'nda 242 erkek 263 kız İškodra'daki İtalyan Okulu'nda 203 erkek 60 kız Trablusgarp'taki İtalyan Okulu'nda ise 362 erkek 245 de kız öğrenci bulunmaktadır⁴⁰.

Saptayabildiğimiz kadarıyla 1863 ten bu yana sayıları "16"yı bulan İtalyan Okulları genelde ana ve ilkokul derecesindedir. Şurası bir gerçekki İtalyan Okulları'nın örgün ve nisbeten yaygın bir hale gelişlerinde en büyük etkinliği İtalyan birliğinin kurulması ile birlikte 1863 te faaliyete geçen İtalyan İşçi Birliği oynamıştır. Osmanlı topraklarında Dırac, Bingazi, Derne, Humus, İškodra, İstanbul gibi yerleşim merkezlerinde açılan ve sayıları az olmakla birlikte ticaret ve sanayi açısından büyük etkinliği olduğu anlaşılan İtalyan Okulları'ndan sonuç olarak şöyle söz edebiliriz.

İtalyan Okulları Fransızcanın büyük gelişmeler kaydederek adeta İtalyanları İtalyancayı bilmez duruma getirmesinden doğan bir zorunlulukla açılmaya başlanmış, amacı İtalyancayı öğretmek ve yaymak, İtalyan çocuklarına kendi dillerini ve kültürlerini öğretmek onları kendi eğitim sistemlerine göre yetiştirmek olmuştur.

Bütün bu nedenlerle kurulmaya başlanmış olan örgün eğitim-öğretim kurumları yanında dil kursları ile de geniş halk kitlelerine seslenmek gayesi güdülmüştür. Ayrıca İtalyancanın diğer bazı okullardaki ders programına konulması için de büyük çabalar sarfedilmiş ve bunda da başarılı olunmuştur.

Doğrudan doğruya özel kişilerin yada İtalyan Hükümeti'nin açıp desteklediği okulların yanısıra başka bir devletten bilebildiğimiz kadarıyla da Fransa'dan İtalyan himayesine geçen okullar da vardır. İtalyan birliği kuruluncaya kadar Osmanlı İmparatorluğu'ndaki katoliklerin hamiliğini Fransa yaptığı için katolik okullar Fransa himayesinde açılmıştı. Ancak İtalyan birliği kurulunca İtalyan himayesine geçmeye başladılar.

Elde edebildiğimiz belgelerden anladığımız kadarıyla İtalyan Okulları'nda gerçekten gerekli disiplin sağlanmış, ciddi bir eğitim sistemi için çalışılmış, öğrencinin her bakımdan eğitilmesi için gerekli kararlar alınmış ve uygulanmış, öğrencilere birer meslek kazandırmanın yanında onları hayata hazırlama düşüncesi de benimsenmiştir. Öğrencinin sıkı sıkıya okuldaki disipline uyması yanında, başarısını

40 1317, 1319, 1321 tarihli Devlet salnameleri.

teşvik edici yöntemlerin, düzenli bir yaşam ve eğitim için gerekli olan şeylerin düşünüldüğü Giustiniani Okulu'nun programından ve tanıtıcı broşüründen edindiğimiz bir görüştür.

Bize göre Türk-İtalyan ilişkileri açısından olumlu rol oynayan İtalyan Okullarından bugün için en tanınmış olanları İtalyan Lisesi İtalyan Ticaret Lisesi ve Giustiniani Okuludur.